

עלייתן ונפילתן של המשרות הפנויות

על הקשר בין שיעור האבטלה והמשרות
הפנויות בעקבות הקורונה

ארנון ברק*

אפריל 2023

המחקר בוצע על ידי קבוצת פארטו (www.pareto.co.il) בליווי הדס פוקס, מנהלת תחום מחקרי
שוק עבודה בצוות המחקר של אגף אסטרטגיה ותכנון מדיניות במשרד העבודה, דוא"ל:
Hadas.Fuchs@labor.gov.il

*קבוצת פארטו וחוקר עצמאי. דוא"ל: Arnon.B@pareto.co.il

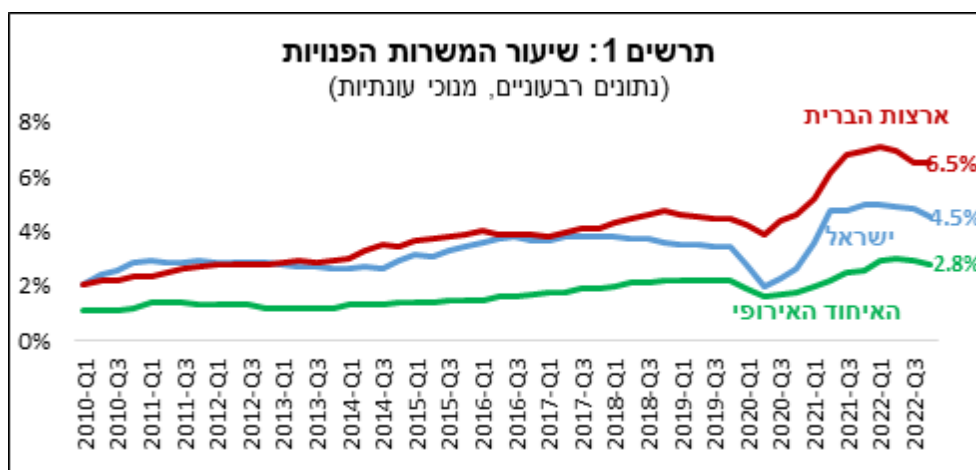
עלייתן ונפילתן של המשרות הפנויות: על הקשר בין שיעור האבטלה והמשרות

הפנויות בעקבות הקורונה¹

- בשנת 2022 שיעור המשרות הפנויות בישראל הגיע לשיא היסטורי של כ-5%, אך שיעור האבטלה נותר דומה לרמתו ב-2019.
- הסיבה לכך היא שיעילות ההתאמה בשוק העבודה ירדה בכ-10%, בעקבות משבר הקורונה. יעילות ההתאמה משמעותה עד כמה איכותי ומהיר החיבור בין מחפשי עבודה למשרות פנויות.
- אחת הסיבות לירידה ביעילות ההתאמה היא התגברות של ההקצאה מחדש (reallocation) – תהליך בו ענפים ופעילויות מסוימות במשק מתרחבים על חשבון אחרים, ועל ידי כך גורמים למעברים של עובדים.
- אף על פי כן, ניכר שהעזוץ בעקבות משבר הקורונה גרם לירידה זמנית בלבד ביעילות התאמה בשוק העבודה, ועם ההתאוששות מהמשבר החלה התכנסות הדרגתית למצב שהיה טרום הקורונה.

1. שיעור המשרות הפנויות

שיעור המשרות הפנויות² הוא מדד מרכזי בשוק העבודה המעיד על עוצמת הביקוש לעובדים. שיעור גבוה של משרות פנויות נמדד כאשר שוק העבודה נמצא קרוב לתעסוקה מלאה ומעסיקים מתקשים לגייס עובדים, וכך משרות רבות נותרות בלתי מאוישות. בתחילת שנת 2022 שיעור המשרות הפנויות בישראל הגיע לשיא היסטורי של כ-5%, ותופעה זו אינה ייחודית לישראל, כפי שמעידים הנתונים בארה"ב ובאיחוד האירופי (תרשים 1).

מקור: ברק, משרד העבודה, עיבוד לנתוני הלמ"ס, Eurostat ו-U.S. Bureau of Labor Statistics.

¹ תודה לנופר גרסי מקבוצת פארטו על הפקת הנתונים, וכן לאיל ארגוב, גל עמדי וגלעד ברנד מחטיבת המחקר בבנק ישראל על הערותיהם המועילות.

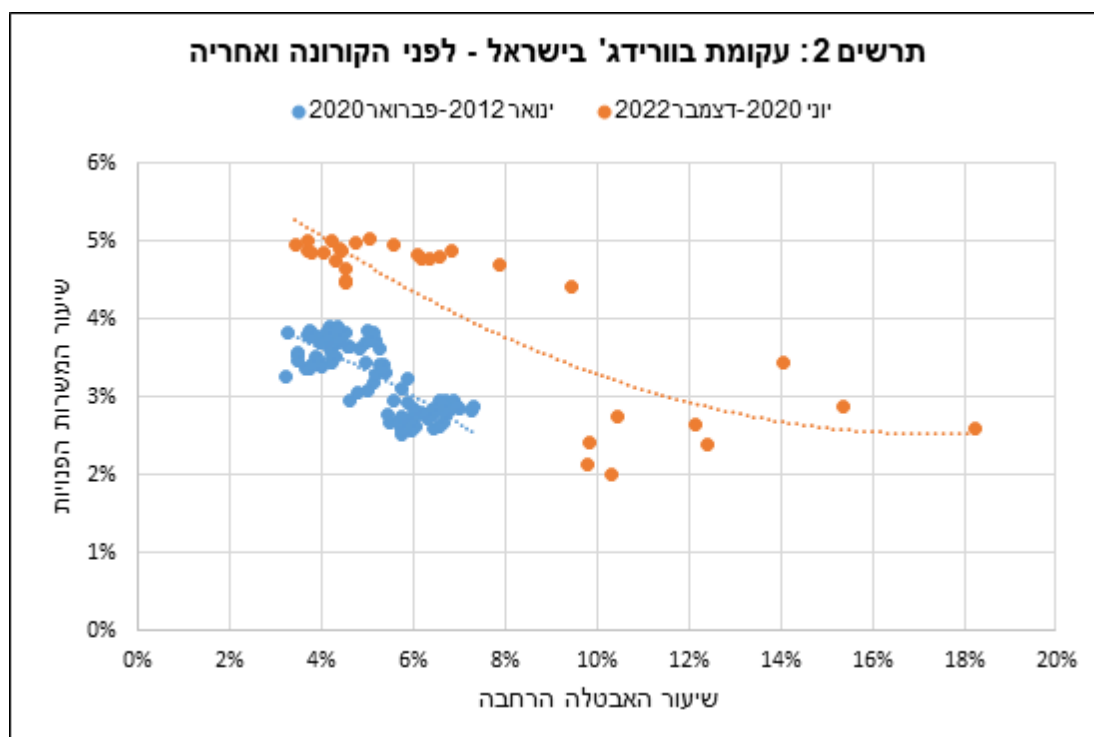
² שיעור המשרות הפנויות שווה למספר המשרות הפנויות מחולק בסכום של מספר המשרות המאוישות והמשרות הפנויות. שיעור המשרות הפנויות בישראל נמדד על המגזר העסקי בלבד, בעסקים עם חמישה מועסקים ומעלה.

כמו כן, שיעור המשרות הפנויות הגבוה בישראל מתיישב עם דיווחי החברות על החרפה משמעותית במחסור בעובדים.³ התפתחויות אלו מעלות את השאלה כיצד מתיישב הגידול בעודף הביקוש לעבודה עם שיעור האבטלה בישראל שנותר דומה לרמתו ב-2019.

2. הקשר בין משרות פנויות לאבטלה (עקומת בוורידג')⁴

כלי מרכזי לניתוח שוק העבודה נקרא עקומת בוורידג' המתארת קשר שלילי בין שיעור האבטלה לשיעור המשרות הפנויות במשק. הנקודות על גבי העקומה משקפות את מצב שוק העבודה בזמנים שונים, כאשר הפעילות הכלכלית במשק מביאה לתנועה על גבי העקומה. למשל, גאות כלכלית מביאה חברות לפרסם יותר משרות, ואיוש המשרות מביא לצמצום במספר המובטלים – מה שבא לידי ביטוי בתנועה כלפי מעלה ושמאלה על גבי העקומה.

נראה שתיאור זה תואם למצב באיחוד האירופי שם עם ההתאוששות ממשבר הקורונה, העלייה בשיעור המשרות הפנויות לוותה בירידה בשיעור האבטלה לשפל היסטורי חדש.⁴ לעומת זאת, בישראל ובארה"ב שיעור האבטלה נותר דומה לשיעור האבטלה שהיה טרום משבר הקורונה.

הנתונים לחודשים מרץ-מאי 2020 הושמטו מהתרשים בשל שיעורי האבטלה החריגים עם פרוץ משבר הקורונה. מקור: ברק, משרד העבודה, עיבוד לנתוני סקר כוח אדם וסקר משרות פנויות, הלמ"ס.

³ סקר הערכת המגמות בעסקים, הלמ"ס.

⁴ על פי נתוני Eurostat שיעור האבטלה באיחוד האירופי הגיע השנה לרמת שפל של 6%. יחד עם זאת, שיעור זה גבוה יותר משיעורי האבטלה בארה"ב ובישראל. עקומות בוורידג' באיחוד האירופי ובארה"ב מוצגות בנספחים 1 ו-2.

תרשים 2 מציג את עקומת בוורידג' בישראל ובו הנקודות הכחולות מתארות את שוק העבודה לפני פרוץ משבר הקורונה, ואילו הנקודות הכתומות את המצב מאז. התפתחות זו נראית כתזוזה של העקומה כלפי חוץ – הרחק מראשית הצירים – המשקפת עלייה באבטלה הטבעית,⁵ כך שבהינתן אותו שיעור אבטלה שיעור המשרות הפנויות גבוה יותר. לעיתים השינוי בעוצמת הפעילות הכלכלית והשינוי באבטלה הטבעית קורים במקביל, ולכן נצפית תנועה על העקומה לצד תזוזה של העקומה. נראה כי הסבר זה מתאים לנתונים בישראל.

הסבר אפשרי אחר הוא שהמשק נמצא בחלק התלול של עקומת בוורידג' בו שיעור האבטלה בפועל קרוב מאוד לשיעור האבטלה הטבעי, ולכן לא מוסיף לרדת למרות הגידול בשיעור המשרות הפנויות. אפשרות זו אמנם זכתה לתמיכה בארה"ב (Bok et al., 2022), אבל נראית פחות סבירה בישראל בשל השיפוע השטוח של עקומת בוורידג' בשנה האחרונה.

3. יעילות ההתאמה

גידול בשיעור האבטלה הטבעי עשוי להעיד על פגיעה ביעילות ההתאמה (matching efficiency) בשוק העבודה, שמשמעותה עד כמה איכותי ומהיר החיבור בין מחפשי עבודה למשרות פנויות. אי התאמה יכולה לנבוע למשל מפערים במיומנויות או בהבדלים גיאוגרפיים בין מבקשי העבודה לבין היצע המשרות (Böheim & Christl, 2022).

הערכות בארה"ב שפורסמו לאחרונה הצביעו על כך שבעקבות משבר הקורונה יעילות ההתאמה בשוק העבודה האמריקאי ירדה בכ-10% עד 20% (Blanchard et al., 2022; Bok et al., 2022; Figura & Waller, 2022). ירידה ביעילות ההתאמה בעקבות משבר כלכלי עולמי אינה דבר חדש ותועדה בספרות גם אחרי 2008 במדינות שונות, ובפרט בארה"ב (Ahn & Crane, 2020; Hobin & Sahin, 2013). לעומת זאת, נראה כי עודף הביקוש הנוכחי לעבודה באיחוד האירופי נובע בעיקר מההתאוששות מהירה בפעילות הכלכלית, בעוד השפעת המשבר על יעילות ההתאמה שם הייתה זניחה (Kiss et al., 2022).

ייתכן כי ההבדל בין שוק העבודה האמריקאי לשוק העבודה באיחוד האירופי, נובע מתוכניות שימור העבודה באירופה, שכללו סבסוד ממשלתי לשכר לצד קיצוץ בשכר ובשעות העבודה, שהצליחו לשמור על היחסים בין העובדים למעסיקיהם. כתוצאה מכך, שוק העבודה באיחוד האירופי חווה תנודות מתונות יותר וחזר מהר יותר לרמות התעסוקה שלפני המגפה.⁶

⁵ אבטלה טבעית מוגדרת כרמת האבטלה הנמוכה ביותר שלא גורמת ללחצי אינפלציה. רמה כלשהי של אבטלה קיימת תמיד מכיוון שכל הזמן אנשים מחפשים מרצונם מקומות עבודה חדשים (מה שנקרא "אבטלה חיכוכית") ודרישות המיומנות בעבודה תמיד מתפתחות וגורמות לאבטלה מבנית.

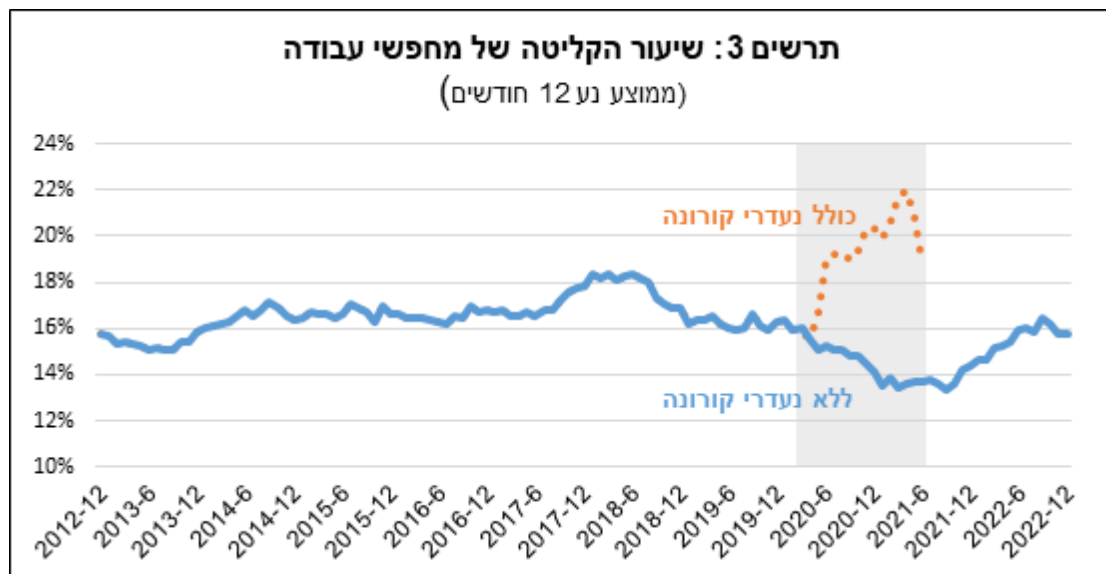
⁶ יחד עם זאת, להיפרדות של עובדים ומעסיקים בארה"ב היו גם השלכות חיוביות בדמות עלייה בשכר העובדים בעלי מיומנויות נמוכות וצמצום באי שוויון, הודות לכך ששוק העבודה נהיה תחרותי יותר (Autor et al., 2022).

3.1. שיעור הקליטה

שיעור הקליטה (finding rate) – שיעור המובטלים שמצאו עבודה בחודש העוקב⁷ – נוטה לרדת בעיתות של מיתון כלכלי (Ahn & Crane, 2020; Ravn & Sterk, 2017). בהתאם לכך, שיעור הקליטה של בלתי מועסקים בישראל (ללא נעדרי קורונה) ירד בחדות עם פרוץ משבר הקורונה, ועם התאוששות הפעילות הכלכלית החל לעלות בחזרה, עד שבמחצית השנייה של 2022 חזר לרמתו לפני המשבר (תרשים 3).

נציין ששיעור הקליטה של מחפשי עבודה תחת הגדרת האבטלה הרחבה⁸ דווקא עלה באותו זמן, הודות לחזרה מהירה לעבודה של הנעדרים מסיבות הקשורות בקורונה. עלייה זו נבעה ממאפייני המובטלים (בנק ישראל, 2022) לצד הגמישות של מנגנון החל"ת שמאפשר להחזיר עובדים בקלות וביעילות, בהשוואה לתהליך הגיוס של עובדים חדשים.

מכיוון שיש הבדל גדול בין חזרה לעבודה מחל"ת לבין קליטת עובדים חדשים, שיעור הקליטה הרלוונטי לאמידת יעילות ההתאמה הוא כזה שמוגדר באופן עקבי לכל אורך התקופה ללא נעדרי קורונה.⁹

שיעור הקליטה הוא שיעור המובטלים שמצאו עבודה בחודש העוקב. השטח המוצלל באפור מסמן את התקופה מפרוץ משבר הקורונה (מרץ 2020) ועד סוף תקופת ההקלות בתנאי הזכאות לדמי אבטלה (יוני 2021). מקור: ברק, משרד העבודה, עיבוד לנתוני סקר כוח אדם, הלמ"ס.

⁷ שיעור הקליטה בחודש הנוכחי שווה למספר המועסקים בחודש הנוכחי שהיו בלתי מועסקים בחודש הקודם, לחלק למספר הכולל של מי שהיו בלתי מועסקים בחודש הקודם.

⁸ האבטלה הרחבה כוללת את הבלתי מועסקים ואת המועסקים שנעדרו זמנית מעבודתם כל השבוע מסיבות כלכליות. ⁹ זאת בניגוד להגדרת האבטלה הרחבה שחיונית לצורך הבנת היקף אי-התעסוקה במהלך הקורונה.

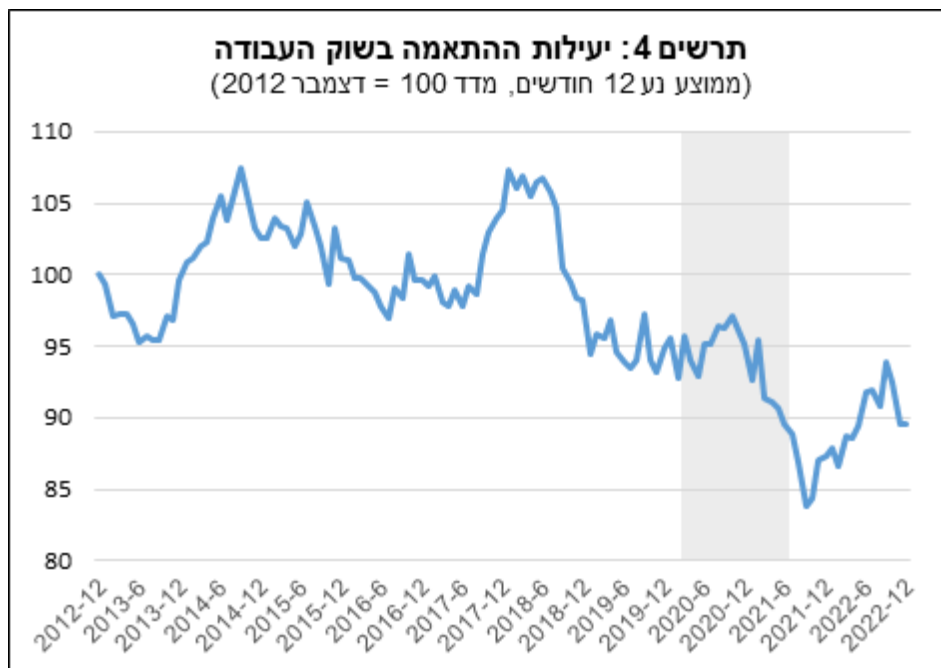
3.2. אומדן ליעילות ההתאמה בישראל

דרך מקובלת לחשב את יעילות ההתאמה היא לאמוד את הקשר בין שיעור הקליטה לבין יחס המשרות הפנויות למובטלים – יחס המשקף את עוצמת הפעילות הכלכלית כפי שהיא מתבטאת בשוק העבודה¹⁰ (Bok et al., 2022; Ahn & Crane, 2020; Consolo & De Silva, 2019). החלק הלא מוסבר בקשר הזה משמש כאומדן ליעילות ההתאמה, והוא מוגדר כשארית של משוואת הרגרסיה הבאה:

$$\ln(\text{finding rate}_t) = \alpha + \beta \ln(\text{vacancies}_t / \text{unemployment}_t) + \varepsilon_t$$

אומדן ליעילות ההתאמה בשוק העבודה בישראל על פי משוואת הרגרסיה לעיל מוצג בתרשים 4.¹¹ נראה כי יעילות ההתאמה הייתה חסרת מגמה בשנים 2012-2018, ובשנת 2019 ירדה בשיעור מתון, על רקע הקרבה של שוק העבודה לתעסוקה מלאה, שלווה בקשיים משמעותיים בגיוס עובדים חדשים.

עם פרוץ משבר הקורונה נרשמה האטה חדה בפעילות הכלכלית לצד ירידה תואמת בשיעור הקליטה, כך שלא נמדד שינוי ביעילות ההתאמה, אך לאחר מכן הביקוש במשק התאושש במהירות ואילו תהליך הקליטה של מחפשי עבודה הגיב לאט יותר. על כן, בשנת 2021 יעילות ההתאמה הייתה נמוכה בכ-10%, בהשוואה לרמתה טרום משבר הקורונה.

יעילות ההתאמה שווה לפונקציה המעריכית (e) בחזקת השארית ממשוואת הרגרסיה, בה המשתנה המוסבר הוא שיעור הקליטה של בלתי מועסקים, והמשתנה המסביר הוא היחס בין מספר המשרות הפנויות למספר הבלתי מועסקים. השטח המוצלל באפור מסמן את התקופה מפרוץ משבר הקורונה (מרץ 2020) ועד סוף תקופת ההקלות בתנאי הזכאות לדמי אבטלה (יוני 2021). מקור: ברק, משרד העבודה, עיבוד לנתוני סקר כוח אדם וסקר משרות פנויות, הלמ"ס.

¹⁰ כאשר יחס המשרות הפנויות למובטלים גדול מ-1 המשמעות היא שיש יותר משרות פנויות ממובטלים.
¹¹ אמידות נוספות שכללו גורם קבוע לחודש ואת שיעור הקליטה בפיגור העלו כי משתנים אלו לא מובהקים.

במהלך 2022 נרשמה עלייה ביעילות ההתאמה בישראל, אך היא עדיין נמוכה בהשוואה לשנים קודמות. נציין שהתאוששות זו ביעילות ההתאמה עקבית עם התזוזה של עקומת בוורידג' בחודשים האחרונים של השנה: שיעור המשרות הפנויות ירד ואילו שיעור האבטלה קפא על שמריו.¹² כלומר, לפי האומדן לעיל נראה שמשבר הקורונה גרם לזעזוע שהביא לירידה זמנית ביעילות התאמה בשוק העבודה, ובעקבותיה התכנסות הדרגתית (שטרם הושלמה) למצב שהיה טרום הקורונה.

4. הקצאה מחדש

הקצאה מחדש (reallocation) היא תהליך בו ענפים ופעילויות מסוימות במשק מתרחבים על חשבון אחרים – בשל שינויים בדפוס הביקוש, התפתחויות טכנולוגיות ותהליכי גלובליזציה – ועל ידי כך גורמים למעברים של עובדים ממקום למקום. תהליך זה מגדיל את שיעור האבטלה הטבעי מכיוון שמעברי עובדים כרוכים בדרך כלל בתקופה מסוימת שהם מחוסרי עבודה.

דרך מקובלת לייצג את ההקצאה מחדש היא על ידי סטיית התקן של שיעור הגידול החודשי במשרות שכיר, על פני ענפי המשק השונים.¹³ מדד זה מקבל ערך גבוה יותר ככל שענפים מסוימים מתרחבים ומגדילים את חלקם בתעסוקה על חשבון ענפים אחרים, וערך נמוך יותר ככל שהתעסוקה בענפים השונים גדלה באופן אחיד. ערכו של המדד בישראל עלה בחדות עם פרוץ משבר הקורונה, הגיע לשיא לאחר חודשים בודדים, ומאז ירד בהדרגה עד שחזר במחצית השנייה של 2022 לסביבה של ערכו לפני הקורונה (נספח 3).¹⁴ החזרה לערכי ההקצאה מחדש שקדמו למשבר מעידים על תופעה זמנית, ולא על מצב בו שיעור גדול יותר של עובדים עוברים בין ענפים על בסיס קבוע.

המחשה של התגברות ההקצאה מחדש בישראל בתקופת הקורונה מוצגת בתרשים 5. בין הענפים המתרחבים מאז פרוץ המשבר אפשר למצוא למשל את ענפי המידע והתקשורת (הייטק), הבריאות והבינוי. ואילו בין הענפים שהתכווצו מאז נמנים אומנויות, בידור ופנאי; שירותי אירוח ואוכל; ושירותי ניהול ותמיכה. אמנם בחלק מהענפים האחרים במשק תהליך זה הואט, אבל בסך הכול בשנים 2022-2020 הוכפלה הסטייה הענפית הממוצעת - ההפרש בין שיעור השינוי במשרות שכיר בכל ענף, לבין שיעור השינוי הכולל של המשרות במשק (בהשוואה לממוצע 2013-2019).

תוצאה זו עקבית עם עדויות בספרות לכך שהמיתון וההתאוששות בעקבות הקורונה יצרו זעזוע בהקצאה מחדש שחייב תנועות גדולות באופן יוצא דופן של משרות ועובדים בין ענפים. תנועות אלו

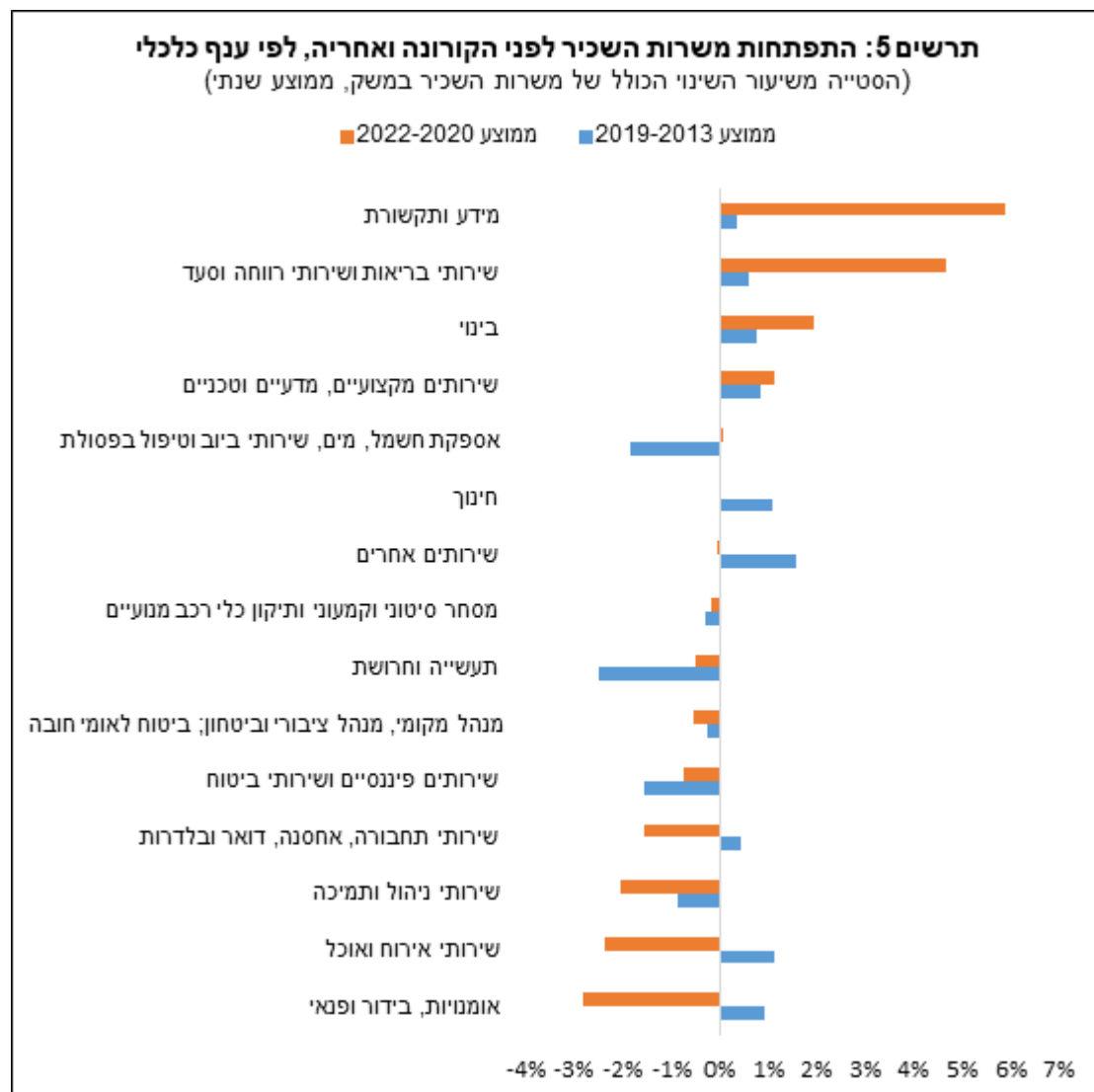
¹² נציין שכבר במחצית הראשונה של 2022 החל שיעור המשרות הפנויות בישראל לרדת מרמת השיא של 5% אליה הגיע בתחילת השנה, אך במקביל עלה שיעור האבטלה באותם החודשים. מגמה זו הייתה עקבית עם תזוזה על עקומת בוורידג' בעקבות האטה בפעילות הכלכלית.

¹³ סטיית התקן משוקללת לפי משקל הענפים בסך משרות השכיר ב-2013.

¹⁴ ממצאים דומים דווחו בארה"ב על ידי Bok et al. (2022) שמצאו כי ערך המדד אחרי הקורונה הוכפל פי שלושה בהשוואה לשנים שלפני המשבר (ולאחר מכן פחת).

מונעות על ידי שינויים מתמשכים בדפוס ביקוש, כגון מעבר משירותים אישיים לכיוון משלוחים ומעבר לתעשיות ומקצועות המאפשרים עבודה מרחוק (Barrero & Bloom, 2021).

יצוין שהסבר אחר לזינוק במשרות הפנויות בארה"ב מתייחס לעקומת בוורידג' דואלית: אחת למובטלים ואחת למועסקים מחפשי עבודה (Cheremukhin & Restrepo-Echavarría, 2021). בבסיס רעיון זה נמצאת טענה שחלק ניכר מהמשרות הפנויות מיועד לגיוס עובדים מחברות אחרות, ולכן למשרות אלו אין השפעה על שיעור האבטלה. ואולם, לא נראה שיש סימוכין לתקפות טענה זו בישראל, שכן לפי נתוני סכ"א הן שיעור המתפטרים¹⁵ והן שיעור מי שעברו מקום עבודה (מסך המועסקים) לא עלה בעקבות משבר הקורונה.

ללא ענפים שיש בהם פחות מ-50 משרות: חקלאות, ייעור ודיג; כרייה וחציבה; פעילויות בנדל"ן. מקור: ברק, משד העבודה, עיבוד לנתוני תעסוקה ושכר (על פי המוסד לביטוח לאומי), הלמ"ס.

¹⁵ הכוונה כאן רק למי שנימקו את ההתפטרות בכך " העבודה לא התאימה לכישורים " או " לא היה מרוצה מתנאי העבודה כמו שכר, היקף שעות, מיקום וכדומה".

5. סיכום

המיתון וההתאוששות בעקבות הקורונה יצרו זעזוע בהקצאה מחדש שחייב תנועות גדולות באופן יוצא דופן של משרות ועובדים בין ענפים.

אותם מעברים בין ענפים גרמו לכך שמשרות רבות יותר נסגרו, עובדים רבים יותר נדרשו להחליף מקום עבודה, ומחפשי העבודה נדרשו להשקיע יותר ברכישת מיומנויות וכישורים רלוונטיים.

בעקבות זאת ירד שיעור הקליטה של מחפשי עבודה ונפגעה יעילות ההתאמה בשוק העבודה, ועל כן בהינתן שיעור אבטלה דומה לזה שהיה טרום הקורונה, שיעור המשרות הפנויות גבוה יותר.

אף על פי כן, ניכר שמשבר הקורונה גרם לזעזוע שהביא לירידה זמנית בלבד ביעילות התאמה בשוק העבודה ולהתגברות ההקצאה מחדש, ועם ההתאוששות מהמשבר החלה התכנסות הדרגתית למצב שהיה טרום הקורונה.

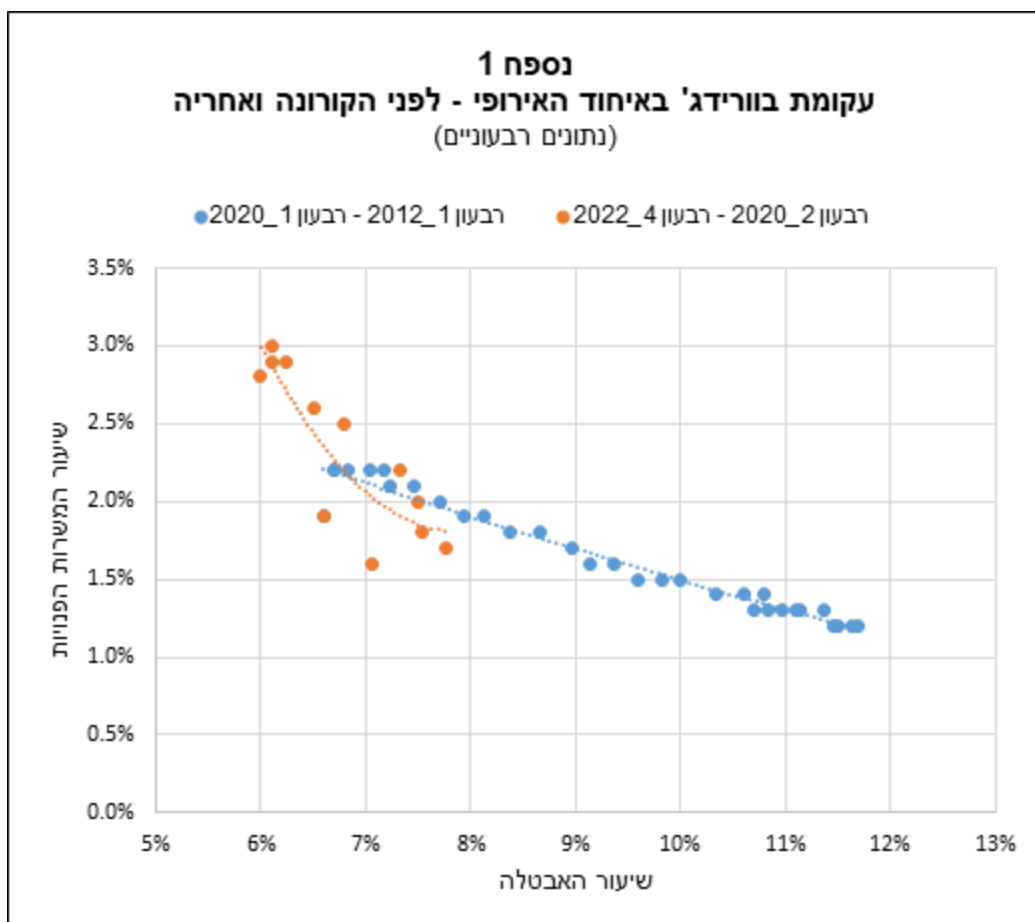
ככל שהתכנסות זו תימשך שיעור המשרות הפנויות צפוי להוסיף לרדת, ללא עלייה תואמת באבטלה, כך ששוק העבודה הישראלי יחזור להימצא על עקומת בוורידג' שהייתה טרום משבר הקורונה.

רשימת המקורות

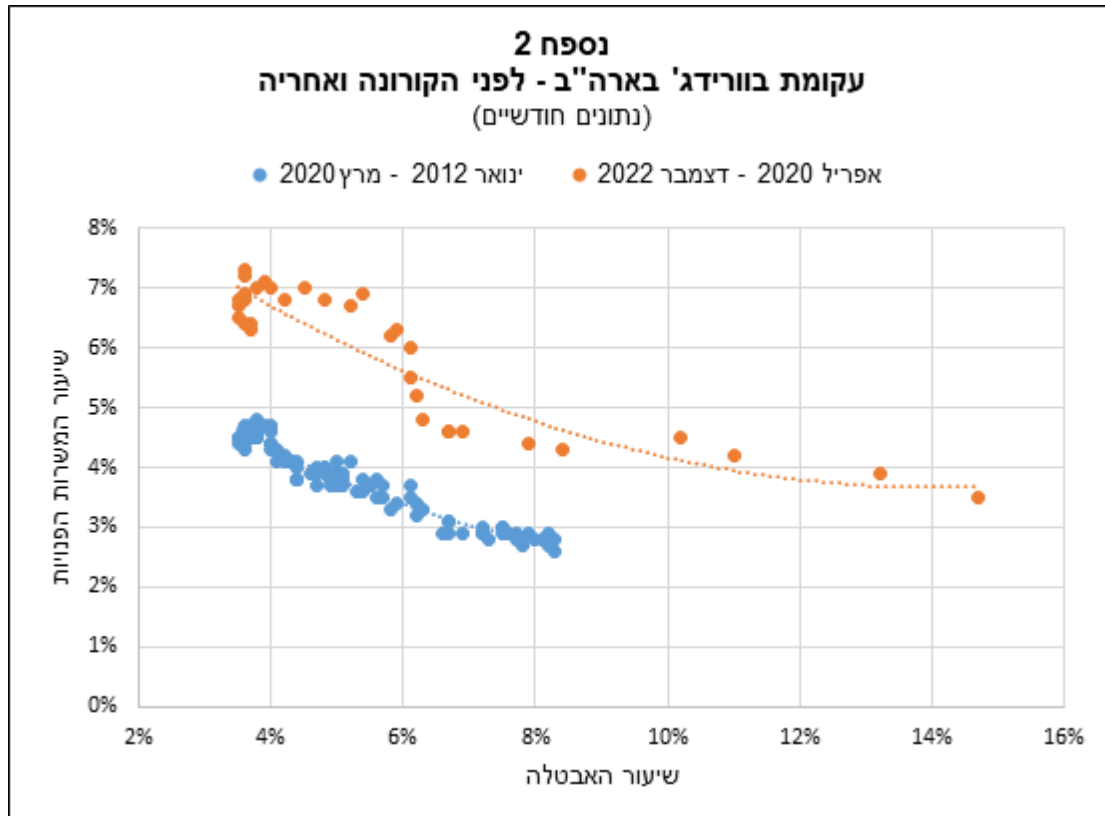
- בנק ישראל (2022). דין וחשבון 2021. פרק ה': הגורמים להתאוששות התעסוקה ממשבר הקורונה.
- 1) Ahn, H. J., & Crane, L. D. (2020). Dynamic Beveridge Curve Accounting. Federal Reserve Board of Governors, Finance and Economics Discussion Series 2020-027.
  - 2) Autor, D., Dube, A., & McGrew, A. (2022, September). The Unexpected Compression: Competition at Work in the Low Wage Economy. In HKS Inequality Social Policy Seminar.
  - 3) Barrero, J. M., Bloom, N., Davis, S. J., & Meyer, B. H. (2021, May). COVID-19 is a persistent reallocation shock. In AEA Papers and Proceedings (Vol. 111, pp. 287-91).
  - 4) Blanchard, O., Domash, A., & Summers, L. H. (2022). Bad news for the Fed from the Beveridge space. Peterson Institute for International Economics Policy Brief, 22-7.
  - 5) Böheim, R., & Christl, M. (2022). Mismatch unemployment in Austria: The role of regional labour markets for skills. *Regional Studies, Regional Science*, 9(1), 208-222.
  - 6) Bok, B., Petrosky-Nadeau, N., Valletta, R. G., & Yilma, M. (2022). Finding a Soft Landing along the Beveridge Curve. FRBSF Economic Letter, 24.
  - 7) Cheremukhin, A., Restrepo-Echavarria, P., 2022; The Dual Beveridge Curve, Federal Reserve Bank of St. Louis Working Paper 2022-021.

- 8) Consolo, A., & Da Silva, A. D. (2019). The euro area labour market through the lens of the Beveridge curve. *Economic Bulletin Articles*, 4.
- 9) Figura, A., & Waller, C. (2022). What does the Beveridge curve tell us about the likelihood of a soft landing?.
- 10) Hobijn, B., & Şahin, A. (2013). Beveridge curve shifts across countries since the Great Recession. *IMF Economic Review*, 61(4), 566-600.
- 11) Kiss, Á., Morandini, M. C., Turrini, A., & Vandeplass, A. (2022). Slack & Tightness: Making Sense of Post COVID-19 Labour Market Developments in the EU.

נספחים

מקור: ברק, משרד העבודה, עיבוד לנתוני Eurostat.

מקור: ברק, משרד העבודה, עיבוד לנתוני U.S. Bureau of Labor Statistics.

ההקצאה מחדש שווה לסטיית התקן של שיעור הגידול החודשי במשרות שכיר על פני ענפי המשק השונים, משוקלת על פי משקל הענפים בסך המשרות מ-2013.

השטח המוצלל באפור מסמן את התקופה מפרוץ משבר הקורונה (מרץ 2020) ועד סוף תקופת ההקלות בתנאי הזכאות לדמי אבטלה (יוני 2021).

מקור: ברק, משרד העבודה, עיבוד לנתוני תעסוקה ושכר (על פי המוסד לביטוח לאומי), הלמ"ס.